

De la carité de seure enmyse. ... pondre de tous mes freres en sacce
... que la multi ... y meism
... qui ay veu lai et retourne plusieurs
... assidue
... ment et auctement. Et neantmou
... par le conseil d'aulcuns de mes pl' sou
... et re'meure aulcunes fle
... que u'espere y mon petit engin
... bien pou de tous les liures de mie
... foy catholique ou des liures payens

Scriptorium Brunense

letní škola pomocných věd historických

23.-27.6.2025

Workshopy - abstrakty

ÚROVEŇ 1

- 1 **Dalibor Havel/Jana Srnková:** Vývoj latinského písma v kostce I
- 2 **Petr Elbel:** Zlatá bula sicilská a její sestry
- 3 **Tomáš Krejčík/Lukáš Führer/Petr Houzar:**
Erb a pečeť v kultuře středověku
- 4 **Lukáš Führer/Jiří Dufka:** Od rukopisu k tištěné knize
- 5 **Dagmar Grossmannová:** Sláva pražského groše
- 6 **Dalibor Havel/Jana Srnková:** Vývoj latinského písma v kostce II
- 7 **Adam Janík:** Vějíř genealogických pramenů

ÚROVEŇ 2

- 8 **Stanislav Bárta:** Zástavní listiny Zikmunda Lucemburského
- 9 **Dalibor Havel:** Počátky městských knih v Brně
- 10 **Petr Elbel:** „Tvým jsme listóm, které jsi nám nyní poslal, dobře srozuměli...“ Jak číst pozdně středověkou korespondenci?
- 11 **Ondřej Schmidt:** „Ohledně dluhu kanceláři nebylo možné se dohodnout“:
ekonomické souvislosti emise císařských privilegií v pozdním středověku
- 12 **Zbyněk Sviták:** Jak se neztratit v lese raně novověkých spisů
- 13 **David Kalhous/Lukáš Reitingер:** Panovnický sňatek (a rozvod): Přemysl
Ottokar II. se rozvádí s Markétou Babenberskou - ve svědectví soudobých
listin, narativních pramenů i vzorců vládnutí.
- 14 **Dagmar Grossmannová:** Rodové ražby: prestiž nebo výnosný podnik?

ÚROVEŇ 3

- 15 **Johannes Laroche/Bernhard Zeller:** Late Charter Landscapes:
Theory and Examples
- 16 **Christian Speer/François Otchakovsky-Laurens:** Urban diplomatics
- 17 **Daniel Luger, Florian Atzenhofer-Baumgartner, Tobias Heil, Stanislav
Bárta:** Investigating diplomatic formulas as charter type discriminators
- 18 **Giuseppe Consolo/Franziska Decker/Elena Albarrán Fernández:**
Public Notaries
- 19 **Mihailo Popovic/Žarko Vujošević:** Documentary Spaces - Spaces of Power
- 20 **Georg Vogeler/Marcella Tambuscio:** Patterns of People/Prosopography:
Examples from Maximilian I. and beyond
- 21 **Georg Vogeler/Bastian Politycki:** Digital Scholarly Editing of Charters

1 Vývoj latinského písma v kostce I

Dalibor HAVEL – Jana SRNKOVÁ

Každý školák se hned na počátku své školní docházky naučí psát velká a malá písmena abecedy, při četbě knih se seznámí i s jejich tištěnými variantami. Jak ale tato čtveřice písem vznikla a jaký má jedna každá varianta příběh? Dnes vnímáme písmo jako samozřejmou součást našeho každodenního života, a přes jistý návrat piktogramů do naší komunikace není pochyb o tom, že hláskové písmo stále zůstává jednoznačně dominantním prostředkem sdělování informací.

Abychom mohli porozumět myšlení a světu našich předků, musíme se naučit správně chápat jejich komunikační prostředky, a písmo zde hraje důležitou, ne-li klíčovou úlohu. Dlouhý příběh našeho hláskového písma začíná již ve starověku – v antice, a přes středověk a renesanci se postupně stalo výzbrojí každého vzdělaného člověka.

Přednáška vás seznámí s nejdůležitějšími aspekty příběhu našeho písma od počátků až do konce středověku, najdete zde odpovědi na otázky, proč máme velká a malá písmena, jakými stylovými proměnami naše písmo během svého dlouhého vývoje prošlo. V semináři se blíže seznámíte s abecedami těch nejdůležitějších pramenných typů písma (především karolínské a gotické minuskuly) a zkusíte si rovněž přečíst několik autentických historických pramenů z období středověku. A nejen to: v praxi si vyzkoušíte osvojení hlavních dovedností při aktivní tvorbě starých textů na nejfrekventovanějších typech písma – při psaní karolínskou a gotickou minuskulí

2 Zlatá bula sicilská a její sestry

Petr ELBEL

Kdo by neznal zlatou bulu sicilskou, jeden z nejznámějších dokumentů českých středověkých dějin? Snad každý Čech si z dějepisu zapamatoval letopočet 1212 a ví, že jde o listinu se zlatou pečetí. Většina lidí zřejmě také tuší, že se jedná o dokument upravující postavení Českého království v rámci Svaté říši římské. Jen málokdo si však uvědomuje, že Zlatou bulu sicilskou tvoří soubor tří listin vydaných v jednom dni císařem Fridrichem II. českému králi Přemyslu Otakarovi I. a jeho bratrovi, moravskému markraběti Vladislavu Jindřichovi. Ještě méně známou skutečností pak je, že v Národním archivu v Praze leží ještě další dvě zlaté buly Fridricha II. pro Přemyslovce...

V úvodní přednášce se pokusíme nastínit, co tyto dokumenty ve své době i později pro české země znamenaly. V semináři si pak ukážeme, co o nich mohou prozradit pomocné vědy historické: sfragistika, paleografie a především diplomatika. Všech pět listin si nejprve důkladně prohlédneme na barevných fotografiích, porovnáme je mezi sebou navzájem i s dalšími listinami středověkých římských císařů. Dvě z nich si pak přečteme v českém překladu a pokusíme se zamyslet nad jejich obsahem.

3 Erb a pečeť v kultuře středověku

Tomáš KREJČÍK – Lukáš FÜHRER– Petr HOUZAR

Úvodní přednáška Tomáše Krejčíka bude zaměřena na vypovídací hodnotu obrazů středověkých erbů a pečetí. Ty tvoří součást vizuální kultury středověku, která měla pro středověkého člověka, často neznalého písma, značný význam. Přednášející se nejprve zaměří na formy vnímání obrazu, což bude východiskem pro další výklad.

Se středověkou vizuální kulturou jsou úzce propojeny zejména erby. Ty utvářely informační síť, která umožňovala poznat stav a původ nositelů erbu. Z jednoduchých obrazů na štítech a přilbách se vyvinula komplikovaná symbolika, která nejen dodržovala určité tradice, ale současně se obohacovala o témata, která byla pro středověkého člověka nová.

Pokud jde o pečeti, pokusíme se odpovědět především následující otázky: Co vyčetl středověký člověk ze symbolů na pečetích? Přinášejí obrazy pečetí obrazy konkrétních staveb? Můžeme na pečetích najít portréty konkrétních osob?

V následném heraldickém semináři vedeném Petrem Houzarem (Archiv města Brna) budou představeny základy blasonování erbu, které budou prakticky vyzkoušeny při popisu dobových erbů vyobrazených na různých médiích.

Sfragistický seminář pod vedením Lukáše Führera bude věnován praktickému studiu a pozorování pečetí: od materiálu a způsobu připevnění k listině, přes typologii pečetního obrazu až po zásady odborného popisu pečetí.

4 Od rukopisu k tištěné knize

Lukáš FÜHRER – Jiří DUFKA

Kniha - ať už rukopisná nebo později tištěná - je fenomén, jenž je svázán s dějinami již po několik staletí. Abychom mohli těmto pramenům co nejlépe porozumět, nelze se při výzkumu omezit pouze na jejich nesmírně pestrý obsah. Neméně důležité je totiž i pochopení toho, jak rukopisy či tisky vznikaly a jak s nimi poté jejich uživatelé v minulosti pracovali.

Jakým způsobem lze z rukopisů a tisků tyto informace vytěžit, bude předmětem kurzu, který **proběhne v prostorách Moravské zemské knihovny** – instituce, která ve svých fondech uchovává nejen moderní knihy, ale disponuje i bohatou kolekcí středověkých a raně novověkých rukopisů, inkunábulí i starých tisků. V úvodní přednášce nastíníme problematiku geneze a užívání rukopisů i tisků, ve druhé části si pak některé jevy i kodikologické postupy při jejich analýze společně demonstrujeme přímo v rukopisech a tiscích z fondů knihovny.

5 Sláva pražského groše

Dagmar GROSSMANNOVÁ

Rok 1300 je v peněžních dějinách českých zemí velmi významný. Za vlády krále Václava II. došlo k velké mincovní reformě, ukončení ražby denárových mincí a počátku ražby naší nejslavnější mince – pražského groše, jehož věhlas přesáhl hranice našeho území. Jak tato stříbrná mince vypadala a co se za ni dalo koupit? A byla ražena v Praze, jak napovídá její název?

Na úvod se seznámíme se základy numismatiky – hlavními pojmy, základním členěním podle měnových období a ukážeme si, jak vypadaly jednotlivé typy platidel.

V další části se budeme věnovat blíže pražskému groši a období jeho oběhu, které podle něj dostalo svůj název – grošové období, a které trvalo až do roku 1547. Představíme si, jak tato „věčná“ mince vypadala, jak vůbec vznikla, kde byla ražena a jakou měla hodnotu. Naučíme se, podle čeho přiřadit pražské groše konkrétnímu vydavateli.

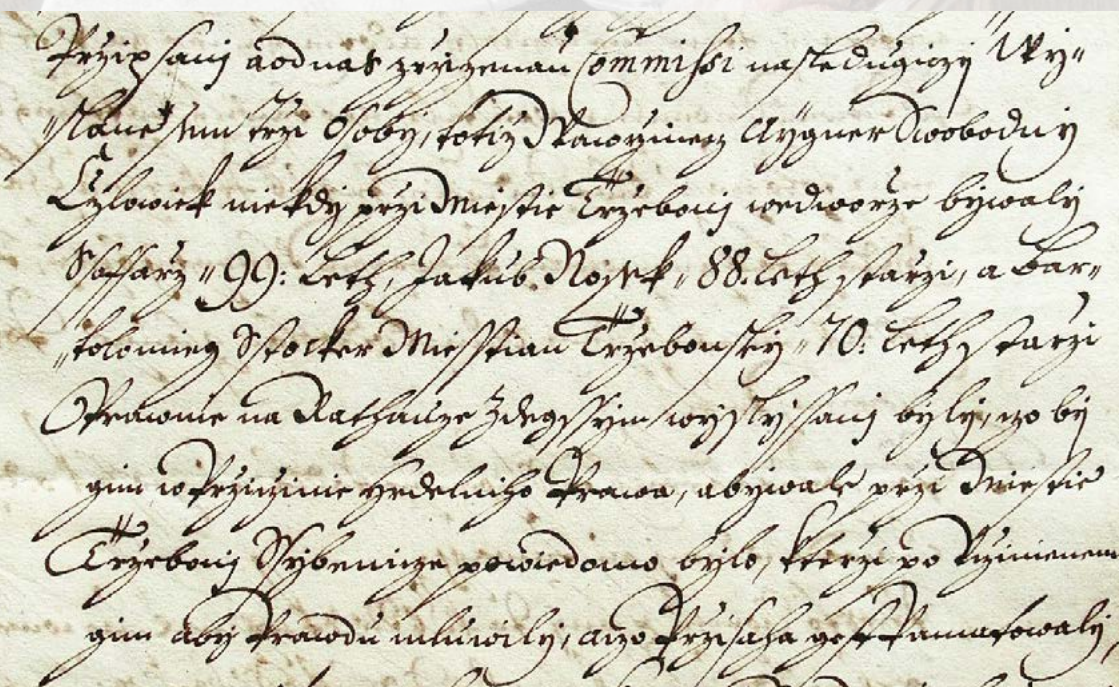

6 Vývoj latinského písma v kostce II

Dalibor HAVEL – Jana SRNKOVÁ

V návaznosti na přednášky a semináře „Vývoj latinského písma v kostce I“ se v tomto bloku seznámíte s hlavními aspekty vývoje písma v epoše novověku. Těžiště práce bude spočívat v novogotickém kurzívním písmu, a to v jeho dvou hlavních variantách: české a německé. Druhé z těchto variant (německému kurentu) bude věnována přirozeně větší pozornost, protože jde o nejfrekventovanější formu rukou psaného písma, které se nám dochovalo v pramenech 16.–19. století.

Úvodní přednáška představí hlavní vývojové linie latinského písma po roce 1500, přičemž důraz bude kladen na kontinuitu s předchozí, středověkou érou. Ukážeme si, jakými stylovými proměnami písmo v této době prošlo a jak se zrodilo naše moderní písmo školní, včetně fontů užívaných dnes nejběžnějšími textovými editory. V semináři se blíže seznámíte s abecedami těch nejdůležitějších pramenných typů písma (především české a německé novogotické kurzívy) a zkusíte si rovněž přečíst několik autentických historických pramenů. A nejen to: v praxi si osvojíte hlavní dovednosti při aktivní tvorbě starých textů na nejfrekventovanějších typech písma – při psaní kurentem

7 Vějíř genealogických pramenů

Adam JANÍK

Genealogie je v obecném povědomí nejrozšířenější pomocnou vědou historickou. Zpracování rodových příběhů nebo alespoň základního rodokmenu je blízké historikům i laikům. Prvním pramenem po ruce jsou matriky, a to i díky soustavné digitalizaci z posledních let. Existuje ale celá řada dalších typů pramenů, které nám mohou pomoci obohatit suchý genealogický strom o mnohé šťavnaté plody.

V rámci semináře se budeme postupně věnovat dalším typům genealogických pramenů a možnostem jejich využití. Konkrétně půjde o sčítací operáty, pozemkové knihy, soupisy poddaných, historické mapy, pamětní knihy a další. Naučíme se je hledat, číst a interpretovat a zároveň se zorientujeme v české archivní síti a jejích možnostech.

The image shows a historical map of the Mazeran area, with various land parcels numbered and colored. Below the map is a census table from the year 1711, titled 'Anno 1711.' The table has six columns: 'Infans' (Children), 'Parentes' (Parents), 'Patrini' (Godparents), 'Religio' (Religion), 'Locus' (Location), and 'Numerus' (Number). The table lists three families, each with their children, parents, and godparents, along with their religion and location.

Infans	Parentes	Patrini	Religio	Locus	Numerus
Franciscus Forster Cooperator Wagstadien	Franciscus Graf Marina	Franciscus & Maria Graf & Catharina Reber & Anna uxors	omnes	1. Bitorio	21.
7. Martinus Fanger Wagstadien	Andreas Pa. Josephus & Marina	Joannes Hirthe & Marina Francisci Bohm & Incole uxors	omnes	1. Bitorio.	84.
8. Josephus Forster Cooperator Wagstadien	Marina Mathaus Bohm gazarius & Anna.	Martinus Finner gazarius & Catha. rina Joannes Knap	omnes	1. Bitorio	26.

Stanislav BÁRTA

Anno Domini
dringentesimo
II° Decembris
Kral Sigmund
Janu Bohuslawowi
Dilecti Spirituiuali A dno S. Matheo
de Elasteria Scolastico
nich kopac a wewrzeni denari grossi
A puzluffenstwin Datum tesoz
kopaci w Eliahami Reta
Bozisko Ditschko in^{te} 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100° 101° 102° 103° 104° 105° 106° 107° 108° 109° 110° 111° 112° 113° 114° 115° 116° 117° 118° 119° 120° 121° 122° 123° 124° 125° 126° 127° 128° 129° 130° 131° 132° 133° 134° 135° 136° 137° 138° 139° 140° 141° 142° 143° 144° 145° 146° 147° 148° 149° 150° 151° 152° 153° 154° 155° 156° 157° 158° 159° 160° 161° 162° 163° 164° 165° 166° 167° 168° 169° 170° 171° 172° 173° 174° 175° 176° 177° 178° 179° 180° 181° 182° 183° 184° 185° 186° 187° 188° 189° 190° 191° 192° 193° 194° 195° 196° 197° 198° 199° 200° 201° 202° 203° 204° 205° 206° 207° 208° 209° 210° 211° 212° 213° 214° 215° 216° 217° 218° 219° 220° 221° 222° 223° 224° 225° 226° 227° 228° 229° 230° 231° 232° 233° 234° 235° 236° 237° 238° 239° 240° 241° 242° 243° 244° 245° 246° 247° 248° 249° 250° 251° 252° 253° 254° 255° 256° 257° 258° 259° 260° 261° 262° 263° 264° 265° 266° 267° 268° 269° 270° 271° 272° 273° 274° 275° 276° 277° 278° 279° 280° 281° 282° 283° 284° 285° 286° 287° 288° 289° 290° 291° 292° 293° 294° 295° 296° 297° 298° 299° 300° 301° 302° 303° 304° 305° 306° 307° 308° 309° 310° 311° 312° 313° 314° 315° 316° 317° 318° 319° 320° 321° 322° 323° 324° 325° 326° 327° 328° 329° 330° 331° 332° 333° 334° 335° 336° 337° 338° 339° 340° 341° 342° 343° 344° 345° 346° 347° 348° 349° 350° 351° 352° 353° 354° 355° 356° 357° 358° 359° 360° 361° 362° 363° 364° 365° 366° 367° 368° 369° 370° 371° 372° 373° 374° 375° 376° 377° 378° 379° 380° 381° 382° 383

Hail Sigmund zapiski Lamplovni i Vaticgovni ze Vsta
mercy ves *Miti* Kofela graskeo sedvanazimi
kopami zola tudzi i berwim banfwin we deu a
westyces kopars ge datum tehoi zapisi letka Soie mo me
den do Thomasse apostola wlitomeruyes Nam

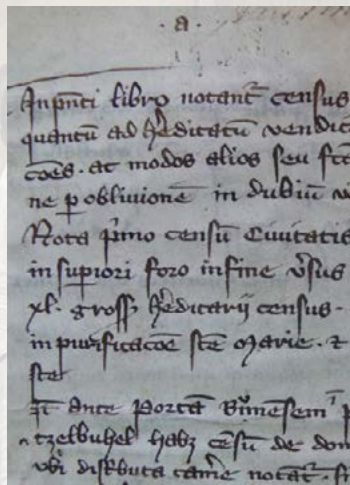
9 Počátky městských knih v Brně

Dalibor HAVEL

Rané 14. století je dobou, kdy dochází k zásadním změnám v oblasti úředních písemností, a to jak z hlediska jejich kvantitativního nárůstu, tak i z hlediska struktury dochovaných pramenů. Druhý aspekt souvisí s kvalitativními změnami, jež mají své kořeny zapuštěny hlouběji ve století třináctém, ale jejichž projevy můžeme v českých zemích sledovat právě až od první poloviny století následujícího. Jde především o skutečnost, že vedle stále ještě velmi frekventovaných listin začínají být častěji využívány různé typy úředních knih. Děje se tak přirozeně v těch prostředích, která mají tradičně kladný vztah k písemnému pořízení jako takovému a kde si kancelářská praxe vynutila jejich vznik a soustavné vedení.

Díky velmi dobře zachovanému středověkému archivu můžeme tento proces dobře sledovat ve městě Brně. Pro zdejší úřední rukopisy je zcela zásadní působení notáře Jana, který do svého úřadu nastupuje někdy v roce 1342 a působí v brněnské městské kanceláři až do své smrti na podzim roku 1358. Jan po sobě zanechal obdivuhodné dědictví: vytvořil promyšlenou soustavu vzájemně propojených městských knih, které pokrývaly prakticky celou škálu písemné agendy potřebné pro správu středověkého města. Vedle písemností ryze praktických (především dbá na soustavné vedení abecedně uspořádané pamětní knihy při městském soudu, dále iniciuje vznik rejstříků městské dávky: lozungy) je autorem důležité normativní pomůcky: tzv. Právní knihy města Brna; ta se v následujících letech stala zdrojem městského práva i mimo Brno.

Všechny klíčové prameny (městské listiny, pamětní knihu, rejstřík lozungy včetně knihy počtů města Brna až po Právní knihu města Brna) si představíme v typických ukázkách, přečtené pasáže si přeložíme z latiny do češtiny a zaměříme se i na to, jak spolu jednotlivé prameny pro středověké město navzájem souvisejí a jak spolu komunikují. V neposlední řadě se zamyslíme nad tím, jaké informace z nich můžeme získat pro poznání každodenního života ve městě Brně v první polovině 14. století.

10 „Tvým jsme listům, které jsi nám nyní poslal, dobře srozuměli...“ Jak číst pozdně středověkou korespondenci?

Petr ELBEL

Soukromá i úřední korespondence patří k tradičním pramenům historického bádání. Středověké dopisy (v této době hovoříme o listech, případně missivech) však vykazují řadu specifík a je k nim nutno přistupovat s určitými znalostmi. Co od středověkých listů můžeme očekávat – a co nikoliv? Kde ležela hranice mezi ústní a písemnou komunikací? Jak vypadala klasická skladba středověkého listu a jeho typické formule? Jak tato skladba ovlivňovala obsah? Do jaké míry se pozdně středověká korespondence individualizovala a odpoutávala od tradičních forem? Na tyto a podobné otázky se pokusíme najít odpověď při četbě jak poněkud fádních, tak i mimořádně zajímavých, někdy snad i vtipných ukázek. Na nich si prakticky ukážeme, jak lze pozdně středověké listy interpretovat. Ukázky budou převážně ve staré češtině, v menší míře i v rané nové horní němčině.

Sigmund qbonc mlostev kymst kral porossie qasi
rozmmozitel kussie a bherst a kassk et kral

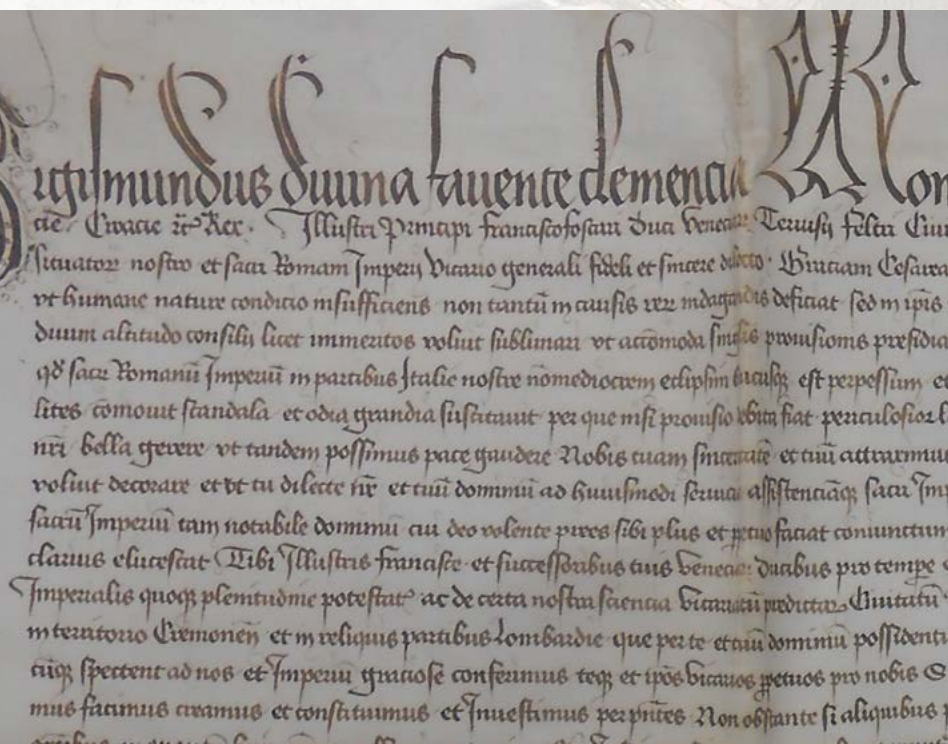
Wzysse z krcemberka. Twemni gsmc listu dobrze srozumeli. A qbolasse vaboz nam pypise
o twelch khaborzech na bradyssku ze. Wicz qet gsmc qiz qde pami bohu dyebuzie. A
proto qde gsmc khaborow. sie dalkuoch szazyme. qet twem nabradysko nemmocho pomocz
zadre. Protoz przykajugiem abt przedsie ten khabor na bradyssku rozplasil a zborzyl
pallib. kionu wzmoty nymc nemohl. A qdri cegem abt pihed bezmestlanyc. serossi swu
moqy. y szozymy. y spicssmy lidmy. sem kram przysiel a przitabl. neb gsmc qiz natom
ofaly. ze twelch khaborow. wbrutnost. a nezadi dele nczagom expiczy. na to mywymc
stanowto szozz pomocz. Dan na wsschradie. ten patet po letmy qiczy. Letu kralowstwie
nassich. bherstelsko ze w szozymy. a kymstelsko w szafem lepye ..

Ad mandatu dñi Regis
archidiel dñi pñis

11 „Ohledně dluhu kanceláři nebylo možné se dohodnout“: ekonomické souvislosti emise císařských privilegií v pozdním středověku

Ondřej SCHMIDT

V pozdním středověku se již listinná produkce stala do značné míry sériovou záležitostí, o čemž svědčí jak samotné množství vydávaných písemností, tak existence kanceláře, využívání formulářů či vedení register. Expedici privilegia však předcházely mnohdy komplikované licitace mezi panovníkem, kanceláří a příjemcem o výši příslušného poplatku, které nám obvykle zůstávají skryty. V rámci semináře poodhalíme ekonomické souvislosti vydávání císařských privilegií v pozdním středověku. Primárně se zaměříme na období Zikmunda Lucemburského (1411–1437) a jeho listiny ve prospěch italských mocností (Milán, Benátky, Mantova). Na základě korespondence, zápisů v úředních knihách a dalších souvisejících písemností si ukážeme modalitu plateb za císařská privilegia a v širší perspektivě také fungování předmoderní byrokracie.

12 Jak se neztratit v lese raně novověkých spisů

Zbyněk SVITÁK

Drtivou většinu písemných materiálů v našich archivech představuje aktový materiál, tedy spisy. V nich je ukryto velké množství zajímavých a především neznámých historických informací, které mají potenciál upřesňovat, obohacovat nebo korigovat stávající výklad událostí či přinášet do historického narativu nová témata. Přesto jsou tyto archiválie badateli opomíjeny. Obrovské množství spisového materiálu odrazuje svou četností a evokuje možnost jeho neuchopitelnosti a nezvládnutelnosti. Cílem našeho setkání bude pochopení orientace v archiváliích spisového charakteru a práce s nimi. Budeme diskutovat o tom, co je to vlastně spis, jak je tento termín reflektován v archivním materiálu, z čeho se skládá, v jakém je vztahu k signatuře apod. Postupy vedoucí k osvojení si jistoty, že se ve spisovém materiálu neztratíme, si vyzkoušíme na několika příkladech písemností 17. a 18. století. Budou většinou psány kurentem, nevyhneme se práci s dobovým německým textem.

13 Panovnický sňatek (a rozvod): Přemysl Ottokar II. se rozvádí s Markétou Babenberskou - ve svědectví soudobých listin, narativních pramenů i vzorců vládnutí.

David KALHOUS – Lukáš REITINGER

Sňatek Přemysla Otakara II. s Markétou Babenberskou potvrdil jeho vládu v rakouských zemích, jaké důsledky však měla jeho pozdější anulace? Cílem našeho semináře bude podívat se na tuto událost ze tří perspektiv. Jednak z hlediska kanonického práva, jednak z hlediska paměti v soudobých i pozdějších narativních pramenech, jednak z hlediska Přemyslovy vládní praxe a jejích proměn, mj. s využitím digital humanities.

Dagmar GROSSMANNOVÁ

Na úvod se v přehledu seznámíme s ražbami vybraných známých rodů (Pernštejnové, Rožmberkové, Eggenbergové a další). V další části se podrobněji zaměříme na mincovnictví několika významných rodů a jejich představitelů z období 16.–17. století, jakými byli Šlikové, Lichtenštejnové (s hlavním představitelem Karlem z Lichtenštejna) a Albrecht z Valdštejna. Ukážeme si, jak tyto mince, které se dostávaly i jako tezaurace do mincovních depotů, ovlivnily peněžní vývoj a samotné složení oběživa v českých zemích. Pozornost bude věnována také osudům mincovních pánů a jejich mincí a rovněž otázce, jak některé z nich pomáhají s datováním ukrytých pokladů.

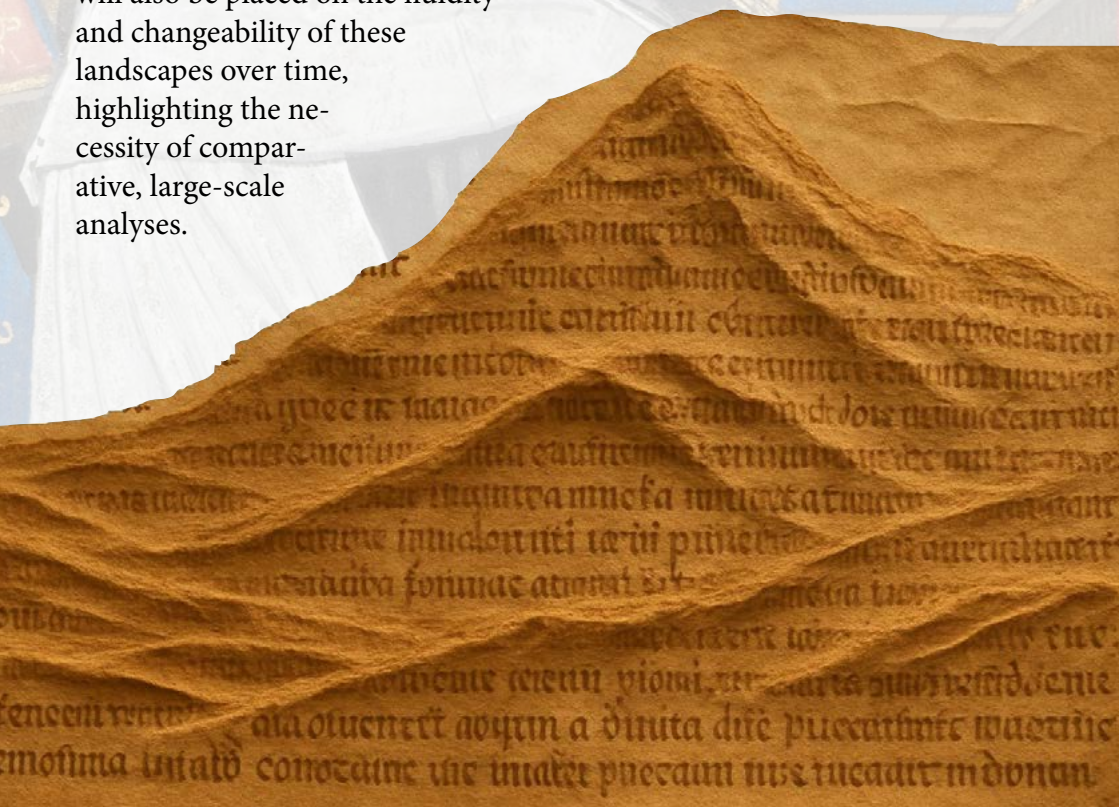

15 Charter Landscapes: Theory and Examples

Johannes LAROCHE – Bernhard ZELLER

The concept of Urkundenlandschaften (charter landscapes) offers a framework for understanding the spatial and functional characteristics of charter production across medieval Europe. These landscapes are defined by commonalities in form, legal practices, or administrative structures within specific regions, shaped by factors such as political systems, influential centers, or geographical isolation. The session will explore examples like early medieval Rhaetia and the regional variations in charter traditions, such as the contrasts between notarial charters in Southern France/South Tyrol and sealed documents in the North, the use of the chirograph,...

Participants will examine the methodological challenges of identifying and delineating these landscapes, including the interplay of political, legal, and geographical influences. Emphasis will also be placed on the fluidity and changeability of these landscapes over time, highlighting the necessity of comparative, large-scale analyses.

16 Urban diplomatics

Christian SPEER

As an introduction characteristics of cartularies are briefly discussed and illustrated with examples. The main part of the presentation will then no longer deal solely with charters, but with the complex interrelationships that led to the creation of texts in city books. In general, city books were produced as fair copies. However, these fair copies contain only part of the information that was originally contained in many charters, notes, wax tablets or in notebooks and books. Using a concrete example, this flow and loss of information, which historians must always take into account, will be explained. This part concludes by questioning the reliability of town books as witnesses of the past, emphasising that fair copies are the result of a complex process and do not represent the entirety of the information originally written down. Finally, projects and their databases from the Czech Republic, Poland and Germany dedicated to cataloguing city books will be briefly presented.

17 Investigating diplomatic formulas as charter type discriminators

Daniel LUGER – Florian ATZENHOFER-BAUMGARTNER

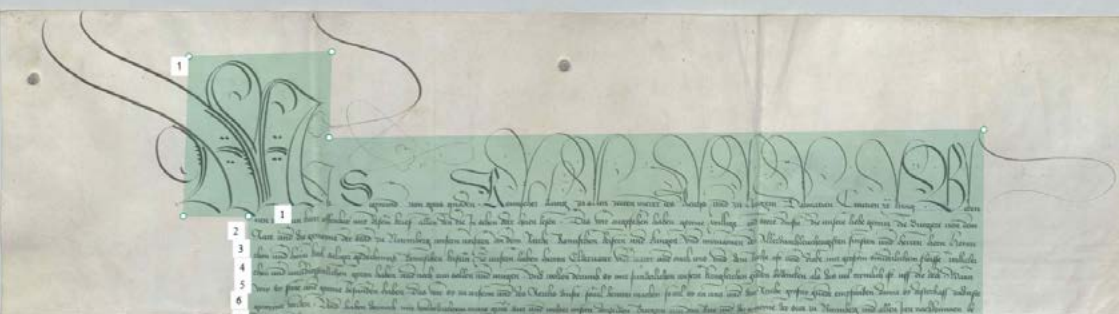
Tobias HEIL – Stanislav BÁRTA

How can we identify and analyze diplomatic formulas across thousands of medieval charters to distinguish charter types? This hands-on session applies distant diplomatics methods to the practical challenge of charter classification through computational analysis of diplomatic formulas.

Drawing from recent research on arbitration charters and the (re-)discovery of the previously overlooked formula **de alto et basso**, we demonstrate how text classification and feature analysis can reveal characteristic formulas that distinguish charter types. Participants will apply these methods to their own diplomatic research questions, working with real medieval charter data to investigate formulas, authority patterns, and charter classifications.

The session moves from theory to practice: after examining our arbitration charter case study and experimental methodology, participants work in small groups to analyze charter corpora using computational tools, and present their findings for group discussion.

glen / RstNbg_KaisPriv... / RstNbg_KaisPriv... Final Process with AI 0 unsaved changes Save

bedencken als das wol tzymlich ist uff die rede Wann
Wir sy stete und getrue befunden haben Das wir sy zu unserm und des Reichs dinst sovil bereiter machen so vil sy an uns und dem Reiche
grozzer gnade empfunden damit sy desterbass zudinst
gereytzet werden Und haben dorumb mit wolbedachtem mutte guten Rate und rechter wiszen denselben Burgern von dem Rate und der
gemyne der Stat zu Nurmberg und allen Iren nachkommen be-
stetigt und bestigen in craft disz briefs und Romischer kungleicher macht volkommenheit alle gnade friheite rechte gewonheite und gesetz
welicherley die sin die sy herbracht haben von alter von gunst und
von gnaden bede von keisern und kungen unserm vorfarn und sunderlichen den vorgenanten keiser Heinrichen und keiser Karl und ouch vo
andern fursten herren und steten wie die genant sin mit sunderlei-
chen namen in allen den meinungen rechten und punden von worte zu worte als die briefe und hantveste sagen und luten die sy dorumb
empfangen haben gleicherweise Als aller der brieve bedeut-

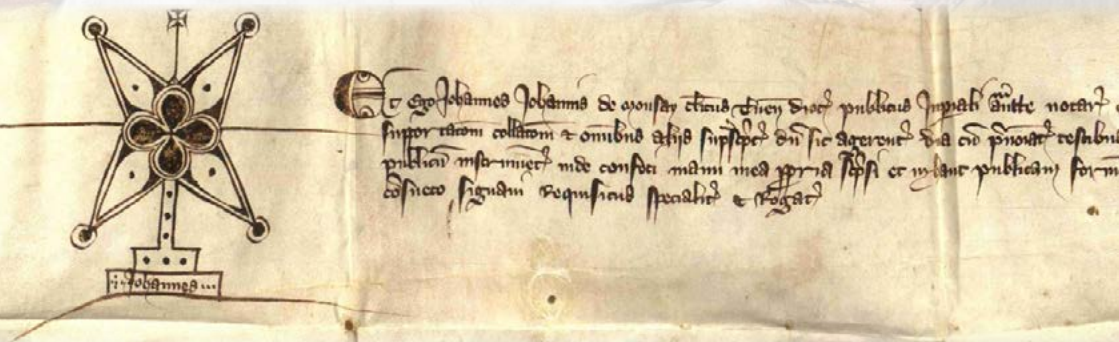
18 Public Notaries

Giuseppe CONSOLO – Franziska DECKER – Elena ALBARRÁN FERNÁNDEZ

This session offers a comparative introduction to notarial practices in late medieval Europe, with a focus on vending contracts as a recurring and legally significant documentary form. Drawing on examples from the Kingdom of Naples, the Asturian region, and German-speaking territories, we will explore how public notaries operated in different institutional settings and how their documentary output reflected both local legal traditions and shared trans-regional models. Participants will learn to identify the internal structure of notarial charters and under-

stand the use of formulaic language in shaping legal transactions. Particular attention will be given to regional differences in notarial training, authorisation, and drafting conventions.

In the second part of the session, participants will be introduced to a digital workflow for the transcription and semantic annotation of notarial documents. Using Oxygen for XML/TEI markup and the ANNIE tool for named entity annotation, attendees will experiment with tagging entities such as persons, places, organisations, and commodities. The hands-on component will demonstrate how semantic enrichment and computational approaches can support comparative diplomatics and open new perspectives in the analysis of medieval legal documents.

19 Documentary Spaces - Spaces of Power

Mihailo POPOVIĆ – Žarko VUJOŠEVIĆ

Reflecting the written legal communication on the highest political level, medieval royal documents should also be regarded as evidence of the exchange of the ruler and his court with individual secular and ecclesiastical factors. Hence, the actor's actual control and his interest in the specific region as well as the dependence of local players on the sovereign can be traced on the basis of diplomatic sources.

On this methodological background, the proposed workshop deals with late medieval charters of Serbian rulers (with the focus on 13th and 14th centuries).

In the theoretical part, the two lectures will be given on charters as sources for historical geography research (toponymy and regions of land possessions) and examination of particular historical phenomena (ruler's itinerary and networks), with examples from Serbian diplomatic production. The practical part will include demonstration of GIS tools helping to compile and visualise the relevant data driven from the documents, as well as interactive work with students by distributing tasks related to concrete historical and geographical issues.

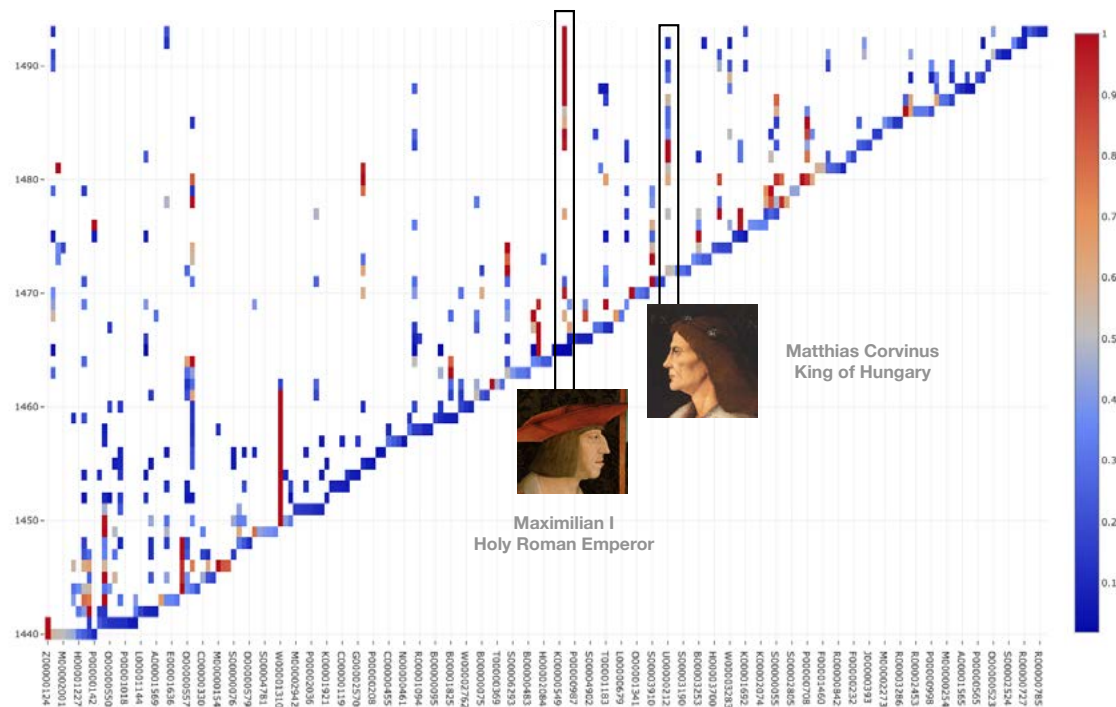

20 Patterns of People/Prosopography: Examples from Maximilian I. and beyond

Georg VOGELER – Marcella TAMBUSCIO

The session will discuss how to convert charter texts and descriptions into social networks and how these networks can be analysed. It will introduce the basic concepts of social network analysis and demonstrate this practically on online tools (GraphCommons). We will cover topics like reconciliation of persons, inclusion of authority data, basic concepts of prosopography, network metrics and network visualisations.

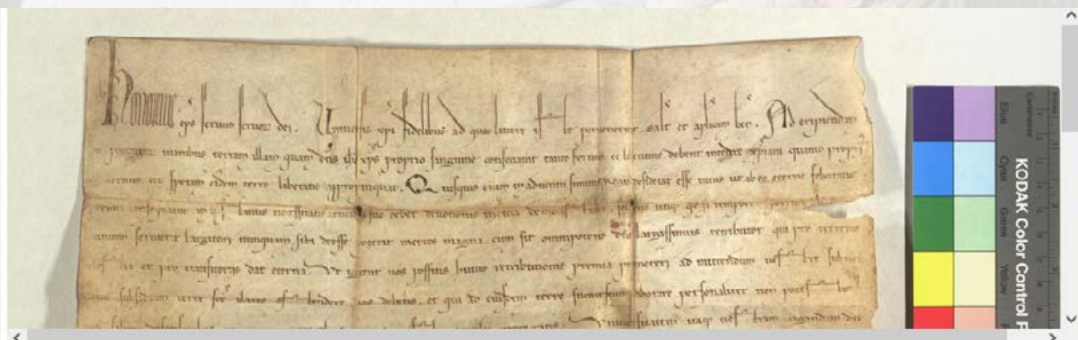
We will use data from Monasterium.net and Regesta Imperii XIII (Frederic III, 1415-1493) as examples and showcase our work in the Managing Maximilian project (<https://managing-maximilian.net>).

21 Digital Scholarly Editing of Charters

Georg VOGELER – Bastian POLITYCKI

The session will discuss the challenges and advantages of scholarly editing charters from various viewpoints: It will introduce the fundamental changes in conceptualizing the edition as being encoded rather than being visualised (in print), the effects of charter editions to become charter databases, and the possibilities of shared standards being used in different projects. We will use papal charters as an example to demonstrate the effects of a digital edition. The section includes an introduction into XML annotations and the standards of the Text Encoding Edition (TEI), comparing it to diplomatics related approaches like in the Charters Encoding Initiative (CEI) or controlled vocabularies like the digital Vocabulaire Internationale de Diplomatique. It will use two main digital editions sites and introduce into editorial workflows: The “collaborative archive” functionalities of <https://monasterium.net> and the transformation of a printed to a digital edition in the Swiss Law Sources edition (<http://editio.ssrq-online.ch>). The section will give the audience hands-on experience with the systems.

Zoom image:

Open Image Tools

Abstract

1225 Mai 31, Tibure [Tivoli]

Honorius (III.) „universis Christi fidelibus, ad quos littere iste pervenerint“: stellt allen Christgläubigen vor Augen, wie heilbringend und zuträglich es sei, in die Bruderschaft des Deutschen Ordens einzutreten und den Deutschordensbrüdern Legate zuzuwenden und sonstige Wohltaten zu erweisen, die dieselben zur Eroberung des hl. Landes verwenden; zugleich wird all jenen, die deren Bruderschaft beitreten, der siebte Teil der auferlegten Buße jährlich erlassen. Als Vorlage diente seine Urkunde von 5. Januar 1223, Lateran, oben Nr. 119. „Ad erlipendam“

Level description:

Level 3 workshops in English open to more advanced students and graduates in historical sciences.

Level 2 workshops in Czech open to more advanced students and graduates in historical sciences.

Level 1 introduction to auxiliary historical sciences in Czech.

Department of Auxiliary Historical
Sciences and Archive Studies

Faculty of Arts

Masaryk University

Arna Nováka 1

602 00 Brno

Czech Republic

Department of Digital Humanities -
ERC Project „From Digital to Distant
Diplomatics“

University of Graz

Elisabethstr. 59/III

8010 Graz

Austria

ARCHIVNICTVI.PHIL.MUNI.CZ

HTTPS://DIDIP.EU

European Research Council

Established by the European Commission